

RESSENYA A ABEL SOLER. *JOAN-JERONI DE VILARAGUT (1421-1463). EL FILL SECRET DE LA REINA MARGARIDA DE PRADES*. VALÈNCIA: DRASSANA -IAM/CVEI, 2021. 451 pp. ISBN: 978-84-122265-9-1

REVIEW TO ABEL SOLER. *JOAN-JERONI DE VILARAGUT (1421-1463). EL FILL SECRET DE LA REINA MARGARIDA DE PRADES*. VALÈNCIA: DRASSANA -IAM/CVEI, 2021. 451 pp. ISBN: 978-84-122265-9-1

JUAN VICENTE FUERTES ZAPATA
juanvifz@hotmail.com

Universitat de València

El volum d'Abel Soler que ara comentem, és un treball historiogràfic i erudit sobre un personatge que es coneixia parcialment, però de manera molt poc encertada, com ell demostra clarament, gràcies, en especial, a una pacient tasca de reconstrucció genealògica i, fonamentalment, a l'estudi d'un procés judicial que va afectar al noble Joan-Jeroni de Vilaragut, en el seu jovent. El procés on es fonamenta bàsicament aquesta investigació no es troba en cap dels grans dipòsits documentals a l'abast de tothom, sinó que està localitzat a l'arxiu dels Comtes d'Olocau, actualment conservat en un mas de Mallorca, anomenat Son Berga. I és gràcies a aquest document fonamental i molts altres de l'immens trencaclosques genealògic que elabora Soler, permet reconstruir amb una gran dosi de fidelitat la història del noble Joan-Jeroni de Vilaragut, personatge central del llibre de Soler i que fins ara es trobava immers en una boira historiogràfica que el desdibuixava per a la investigació.

Amb el volum d'Abel Soler ens assabentem com, quan el 1409 mor el darrer fill viu de Martí l'Humà, i la successió a la Corona d'Aragó comença a veure's en perill, el rei es casa amb una jove i nobilitada dama noble, Margarida de Prades, que té 30 anys menys que ell, i amb la sola intenció de poder engendrar un descendent. L'intent, com és ben sabut, no va donar cap fruit i el rei va morir l'any següent, el 1410, deixant la reina Margarida viuda i el país submergit en un complex període d'interregne que no es va resoldre fins el 1412, amb l'elecció, en el Compromís de Casp, d'un nou rei pertanyent a la dinastia castellana -tot i que amb arrels a la Corona d'Aragó- que és coneguda com Trastàmara. Per la seua banda, Margarida de Prades, viuda i sense recursos propis, va restar integrada dins la família reial pel fet de ser l'esposa del monarca difunt, i va continuar vivint al Palau Reial Menor de Barcelona i amb certes rendes vinculades a la corona, que li permetrien viure amb una certa comoditat que s'ajustava al seu estament social. Tanmateix ens consta que el 1419 la reina Margarida de Prades va començar una relació amb un noble valencià, Joan de Vilaragut, i es va casar amb ell, tot i que, òbviament, d'amagat, per tal de no perdre la condició de reina viuda ni les rendes que li corresponien i li permetien continuar portant una vida sumptuosa. Poc després el matrimoni Vilaragut-Prades va portar al món un fill, Joan-Jeroni de Vilaragut, que també va estar amagat a la societat del seu temps: primer el van donar en adopció a una família de Barcelona i després -tal com solia fer la noblesa amb els fills que eren fruit de relacions extramatrimonials- el varen destinar a la carrera eclesiàstica i, així el varen fer ingressar al monestir de Santes Creus, on va ser ordenat monjo, sense saber que son pare era un noble valencià de la casa de Vilaragut i sa mare la reina viuda d'Aragó.

El 1437, però, quan Joan-Jeroni tenia ja 16 anys, l'abat de Santes Creus, quasi a punt de morir, li va explicar la realitat de la seua història, de manera que, quan va assolir els 20 anys i va esdevenir major d'edat, el jove fill de la reina viuda va penjar l'hàbit de monjo i se'n va anar a València, amb la família de son pare, els Vilaragut. Segurament en aquella decisió va pesar el fet que en aquell moment tant el pare com la mare, l'antiga reina Margarida, havien mort feia temps, i, a més, quasi en la misèria. A partir d'aquell punt en la seua història, com ens fa veure Abel Soler, l'interès de Joan-Jeroni va ser convertir-se en un cavaller senyor de vassalls, cosa que al remat va aconseguir, gràcies a una herència que li tocava per part de pare, però, sobretot, gràcies al matrimoni que va fer amb una viuda rendista, cosa que li aportà unes quantitats de diners considerables per tal d'esdevenir un senyor de vassalls. El treball d'Abel Soler, però, ens mostra com, més endavant, aquesta història es convertirà en un fracàs, atès que la fi del noble va ser una mort tràgica, sense haver assolit el relleu social i de poder que ell mateix devia d'esperar en els seus moments en què la seua carrera li va anar millor.

El volum de Soler, en aquets darrer sentit, també és remarcable ja que permet explicar molt bé tot un procés històric que es va donar al llarg del segle XV entre molts membres de la noblesa valenciana i que, a nivell molt més general, es coneix com la crisi de la cavalleria, que va recórrer Europa sencera. Una crisi en la qual, en aquella tardor de l'edat mitjana, evidentment, van estar immersos tant el poeta Ausiàs March com el novel·lista Joanot Martorell, tots dos membres de

la noblesa local, i que, tot i deixar-nos unes grans obres literàries, també van ser cavallers que no varen reeixir, des del punt de vista d'allò que esperaven a l'àmbit econòmic, dins la seua societat. De fet, aquesta crisi de la cavalleria també la podem detectar, en la seua obra escrita, on de la mateixa manera van quedar reflectits els valors d'aquella antiga cavalleria que tractava de dominar les estructures de poder locals i nacionals, però que va assistir sense capacitat de reaccionar a la davallada del seu poder com a estament social i varen veure com anaven perdent la consideració social que abans tenien, davant d'un altre tipus de personatges poderosos, que, pròxims a la vora del rei, amb tasques diplomàtiques per assegurar el poder del monarca, i amb coneixements jurídics fruit de la seua formació en els cada dia més rellevants Estudis -després Universitats-, i amb bons recursos econòmics que derivaven de les seues activitats com a mercaders o inversors, etc., començaven a teixir xarxes d'influències més sòlides que aquelles que conservava la noblesa local de torn. Aquest procés sociopolític de substitució de les elits, es pot veure molt ben explicat en aquest volum d'Abel Soler, que ens permet veure la vida de Joan-Jeroni de Vilaragut com la d'un membre d'aquella noblesa caduca arrelada a valors que cada dia anaven sent menys operatius en la societat del moment.

És bastant evident que el personatge central d'aquesta història, tal com el retrata Soler, presenta al llarg de moltes pàgines una certa aurèola novel·lesca i podria semblar extret d'una realitat més literària que històrica, però, cal advertir que el relat que ens fa l'autor es troba sempre cenyit exclusivament als fets documentats, fruit de la recerca històrica efectuada en els arxius i que, per tant, malgrat els elements que podrien semblar fruit de la imaginació, ens trobem davant la reconstrucció d'una biografia oblidada i que ara, finalment, veu la llum, gràcies al treball minuciós de Soler.

Comptat i debatut, al llarg del volum l'autor fa una exposició detallada de les dades que pot extraure dels diferents personatges que intervenen en la història: les nissagues respectives implicades -els Vilaragut i els Prades- però, també, altres famílies i personatges que són colaterals a Joan-Jeroni encara que, al remat, també varen tenir un pes gran en la seua vida tan complexa: des de la infantesa secreta i el pas pel cenobi de Santes Creus -on fins i tot podria haver-ne estat abat-, fins a la reinserció en la família dels Vilaragut, la recuperació d'una herència de la seua àvia paterna -amb un llarg plet per enmig-, els viatges a Nàpols, el casament amb Isabel Pérez i un llarg etcètera de fases diferents en la vida d'aquell cavaller que el portaren fins i tot a ser proxeneta i a enfrontar-se -cosa no gens estranya- amb altres cavallers del seu temps -amb la redacció de cartes de batalla que ens han pervingut. Tot això, fins que li arribà la mort, pel tret d'una ballesta, a Gàtova, el 1463.

Aquest treball de Soler és excel·lent pel que fa a la reconstrucció d'una biografia apassionant i s'afegeix, així, a la llista d'altres aportacions seues de relleu per al coneixement del món de la cavalleria valenciana del segle XV i, en especial -encara que no sempre- a la biografia de nobles que també varen practicar l'art de les lletres.